

obecnú stratégiu, ktorá má nahradiť všetky ostatné stratégie. Napríklad, ak by došlo ku kráteniu špecifických programov na podporu žien a ženských projektov s odôvodnením, že všetky európske fondy povinne uplatňujú rodové hľadisko, znamenalo by to nielen nepochopenie, ale i zneužitie princípu gender mainstreamingu.

Podľa: Stiegler, Barbara: *Ako uplatňovať rodové hľadisko. Aspekty stratégie Európskej únie. Aspekt 2002.* (Preklad Jana Cviková, Oľga Pietruchová.)

Inštitúcie európskej politiky rovnosti

AGATA TEUTSCH

Medzi inštitúciami Európskej únie sú aj také, ktoré sa zameriavajú špeciálne na rozvíjanie a monitorovanie politiky rovnosti a zákonodarstva týkajúceho sa rovnosti príležitostí v EÚ.

Inštitúcie, ktoré pôsobia v rámci Európskej komisie

V rámci generálneho riaditeľstva V (zamestnanosť a spoločné záležitosti) existuje oddelenie rovnosti príležitostí žien a mužov a súčasne rodinnej politiky (vzniklo v roku 1976). Jeho činnosť sa sústreďuje na to, aby sa zabezpečilo vzájomné prepojenie a zhoda smerníc, ktoré sa vzťahujú na zrovnoprávnenie žien, posilnenie žien v spoločnosti (naj-

mä na trhu práce) a ktoré majú za cieľ zavedenie rodovej perspektívy do všetkých politických stratégií a do všetkých programov EÚ.

Oddelenie rovnosti sa zaoberá monitorovaním procesu zavádzania a fungovania zákonodarstva týkajúceho sa rovnosti žien a mužov, navrhuje Rade Európskej únie právne riešenia, podporuje národné projekty, ktoré majú za cieľ podporovať rovnosť žien a mužov v oblasti zamestnanosti, pri zosúladovaní rodinných a pracovných povinností, v podiele a spôsobe, akým sú obe pohlavia prezentované v médiách, v rozhodovacích procesoch a pri presadzovaní zásady rovnoprávnosti do všetkých oblastí sociálneho života. Podporuje činnosť expertných skupín pre rovnoprávnosť žien a mužov. Spolupracuje s podobnými inštitúciami, pôsobiacimi v iných medzinárodných organizáciách.

Poradný výbor pre rovnosť príležitostí žien a mužov

Hlavnou úlohou výboru, ktorý vznikol v roku 1981¹, je spolupráca a koordinácia výmeny názorov a skúseností medzi orgánmi zodpovednými za presadzovanie rovnosti príležitostí žien a mužov v členských štátoch EÚ. Výbor má pomáhať zabezpečovať v praxi zásadu rovnosti žien a mužov. Spolupráca orgánov EÚ so zodpovedajúcimi inštitúciami členských štátov je tiež nevyhnutná na to, aby sa kvalitne pripravili a zosúladili kroky, ktorými sa má dosiahnuť zlepšenie situácie žien vo všetkých oblastiach sociálneho, ekonomického a politického života.

Výbor má 40 členov a členiek; reprezentujú ministerstvá, jednotlivé oddelenia aj inštitúcie nižšej úrovne, ktoré majú v náplni práce rovnosť príležitostí mužov a žien, ale repre-

zentujú aj celoeurópske organizácie zamestnávateľov a zamestnancov. Na stretnutiach Výboru majú právo byť pozorovateľkami aj dve členky Európskej ženskej loby.

Aj v rámci ďalších generálnych riaditeľstiev Európskej komisie pôsobia oddelenia, ktoré sa zaoberajú problematikou rovnoprávnosti. Napríklad na generálnom riaditeľstve pre informácie, komunikáciu, kultúru a médiá funguje oddelenie informácií pre záležitosti žien (okrem iného vydáva bulletin *Women of Europe* [Ženy Európy]); generálne riaditeľstvo rozvoja má zasa oddelenie pre záležitosti žien a rozvoj. Generálne riaditeľstvo pre medzinárodné vzťahy, ktoré okrem iného zodpovedá za programy pomoci, venuje veľkú pozornosť financovaniu projektov zameraných na ženské práva.

Okrem poradného výboru má Komisia ešte dve inštitúcie, ktorých cieľom je voviesť do praxe politiku rovnosti príležitostí.² Je to Skupina komisára, ktorá sa venuje problematike rovnosti príležitostí žien a mužov, a Medzinárodná skupina pre problematiku rovnosti rodov (Inter-service Group on Gender Equality).

Skupina predsedu má dôležitú úlohu v utváraní stratégie Európskej komisie v oblasti týkajúcej sa uplatňovania rodového hľadiska (gender mainstreaming) a zásady rovnosti príležitostí. Pomáha koordinovať činnosť jednotlivých oddelení a monitoruje proces realizácie Rámcovej stratégie rovnosti pohlaví.

Pri Európskom parlamente funguje poradný orgán — Komisia pre práva žien a rovnosť príležitostí³. Okrem iného sa venuje rozvoju a presadzovaniu ženských práv v členských štátoch EÚ a v tretích krajinách, ako aj začleňovaniu problematiky rovnosti mužov a žien do všetkých oblastí existencie a fungovania EÚ (gender mainstreaming), moni-

torovaním procesu dodržiavania medzinárodných dohôd (prijatých v rámci OSN alebo Medzinárodnou organizáciou práce), ktoré sa týkajú práv žien, hodnotí konkrétne politické rozhodnutia a kroky EÚ, zaoberá sa informovaním o tejto oblasti a výskumom. Komisia vypracúva aj správy o situácii žien v EÚ, ale aj v iných krajinách.

Príkladom konkrétnych krokov Komisie je napríklad skutočnosť, že do Amsterdamskej zmluvy sa dostali ustanovenia týkajúce sa rovnoprávnosti, pozitívnych akcií a politika uplatňovania rodového hľadiska (gender mainstreaming) vo všetkých rozhodnutiach a iniciatívach EÚ.

Pri Generálnom riaditeľstve Európskeho parlamentu, zameranom na výskum, existuje oddelenie práv žien, vďaka ktorému vznikla séria publikácií *Práva žien*.

V každej inštitúcii EÚ existuje výbor pre rovnosť príležitostí, ktorý sa venuje problematike politiky zamestnanosti a pracovných podmienok.

Štatistika

- V roku 2000 Komisia prijala rozhodnutie o nutnosti prijať opatrenia, ktoré pomôžu vyrovnaf podiel žien vo všetkých expertných skupinách a vo všetkých výboroch Komisie⁴ tak, aby v každej tejto inštitúcii v priebehu troch rokov bol podiel každého pohlavia najmenej 40 %;
- podobný charakter majú aj plány na zvýšenie podielu žien na významných miestach v Komisii.⁵ V roku 2000 ženy zastávali 20 % postov typu A (plánovanie a riadenie). Spomedzi riaditeľov bolo 12 % žien a na postoch vedúcich oddelení bolo 15 % žien.

Fondy na podporu politiky rovnosti príležitostí¹

AGATA TEUTSCH

Podporné programy sú jedným z prostriedkov Európskeho spoločenstva, ktoré sa dajú využiť na dosahovanie rovnosti žien a mužov. Na ich realizáciu sú určené špeciálne fondy. Z týchto prostriedkov sa financujú mimovládne organizácie, výskumné a vedecké inštitúcie, orgány miestnej samosprávy, ale i centrálné úrady a i. O tieto prostriedky sa môžu uchádzať organizácie a inštitúcie z členských štátov EÚ a v ostatných rokoch aj kandidujúce štáty, ak vláda konkrétneho štátu vnesie do projektu patričný finančný vklad a podpisom zmluvy pristúpi k danému programu.

Cieľom týchto programov je iniciovanie konkrétnych činností a zároveň zdôrazňovanie postulátov a ustanovení, vyplývajúcich z dokumentov prijatých EÚ, ako aj vplyvanie na systém politiky rovnosti príležitostí v jednotlivých členských štátoch EÚ (a v ostatných rokoch aj v kandidujúcich štátoch).

Výsledky a analýza priebehu a výsledkov týchto programov môžu pomôcť pri vzniku novej legislatívnej práce Európskej komisie, Rady Európskej únie a Európskeho parlamentu, ktorých cieľom je účinnejšie presadzovanie zásady rovnosti príležitostí žien i mužov.

Pristúpenie jednotlivých štátov k týmto programom nie je povinné.

Programy súvisiace s Rámcovou stratégiou Európskych spoločenstiev, týkajúcou sa rovnosti rodov na roky 2001 – 2005²

Tieto štvorročné programy sa realizujú od roku 1982. Ich hlavným cieľom je podpora aktivít smerujúcich k rovnosti príležitostí žien a mužov v oblasti ekonomiky, v zabezpečení rovnakej účasti žien a mužov vo verejnom živote, v oblasti sociálneho života a v oblasti opatrení na odbúranie rodových stereotypov.

DAPHNE

V rámci tohto programu sú financované projekty mimovládnych organizácií, ktoré sa zaoberajú násilím páchaným na ženách a na deťoch. V rokoch 1997–1999 sa v rámci Iniciatívy DAPHNE realizoval pilotný projekt, ktorý sa v roku 2000 zmenil na štvorročný program.

Fyzické, sexualizované a psychické násilie znemožňuje dodržiavať ľudské práva; treba podniknúť všetky možné opatrenia, ktoré pomôžu znížiť výskyt násilia, a hľadať spôsoby, ako tomuto javu predchádzať, ako zaistiť bezpečnosť pre obeť tohto druhu zločinov a ako sa vyhnúť ich druhotnej viktimizácii (napríklad pri vyšetrovaní prípadu na políciu alebo pri pojednávaní na súde).

V rámci tohto programu možno rozvíjať medzinárodné aktivity, ktorých výsledkom bude vytvorenie siete výmeny informácií o opatreniach, ktoré môžu poslúžiť ako príklady a môžu sa realizovať aj v iných mestách a štátoch. Z tohto programu sa financujú aj projekty orientované na informácie, osvetu a scitlivovanie spoločnosti voči násiliu páchanému na ženách.

*EQUAL – nové cesty vyrovnávania sa
s diskrimináciou v oblasti zamestnanosti
(2000–2006)³*

Cieľom EQUAL je okrem iného vytvorenie tzv. partnerstva v oblasti rozvoja (Development Partnership). Cieľom je výmena skúseností, vedomostí i návrhov riešení medzi rôznymi subjektmi (administratíva štátnej správy, mimovládne organizácie i ďalší partneri, napríklad aj podnikateľská oblasť, najmä malé a stredné podnikanie), a to prostredníctvom vypracovania a realizácie spoločnej stratégie proti diskriminácii a nerovnosti v jednotlivých oblastiach a regiónoch.⁴

Presadzovanie rovnosti príležitostí je jedným zo základných tém programu EQUAL; zahŕňa aktivity zamerané na zlepšenie kvality života žien i mužov v zamestnaní i v rodine (napríklad zavádzaním pružnej pracovnej doby), ako aj na zmeny v systéme organizácie práce a na rozšírenie ponuky služieb spätých so starostlivosťou o deti. Sem patrí prijímanie opatrení zameraných na elimináciu rodovo podmienenej segregácie práce (horizontálnej i vertikálnej).⁵

STOP

Tento program existoval v rokoch 1996–2000 na podporu činnosti inštitúcií (ako napríklad polícia, súdnictvo), ale aj mimovládnych organizácií zaoberajúcich sa problematikou obchodu s ľuďmi a problémami sexuálneho zneužívania detí.

Podporoval vytvorenie platformy pre výmenu informácií o právnej situácii obetí obchodu s ľuďmi (predovšetkým tých, ktorí majú status utečencov alebo nelegálnych utečen-

cov), vypracovanie tréningových materiálov, školenia pre profesie, ktoré sa vo svojej práci stretávajú s obeťami i pachateľmi týchto trestných činov (polícia, súdnictvo, colníci a hraničná stráž, sociálni pracovníci a pracovníčky, mimovládne organizácie a iné), výmenu informácií o účinných opatreniach proti obchodu s ľuďmi, výskum, ako aj zber a vyhodnocovanie štatistických údajov o skutočnom rozmere týchto javov a pod.⁶

Veľká pozornosť sa venovala projektom, ktoré mali za cieľ zabrániť sexuálnemu zneužívaniu detí a detskej pornografii (najmä internetovému pornografickému priemyslu). Najviac financií plynulo do iniciatív, ktoré súviseli s bojom proti sexuálnemu zneužívaniu detí (65 % finančných prostriedkov uvoľnených na všetky projekty). Treba tiež pripomenúť, že rozhodnutie o vzniku tohto programu podporovali nielen ženské organizácie (hoci tie sa dávno usilovali zamerať pozornosť na problém obchodu so ženami), ale prispel k nemu aj tlak belgickej vlády. Bezprostredným impulzom bol tzv. prípad Dutroux (odhalenie medzinárodného pedofilného gangu a s tým súvisiaceho prípadu sexuálneho zneužívania a vraždy maloletých dievčat, ktoré spáchal Dutroux).⁷

SOCRATES

Pri presadzovaní zásady rovnosti príležitostí žien a mužov hrá jednu z najdôležitejších úloh vzdelávací proces. Preto sa Európske spoločenstvá už viac rokov venujú aktívnej politike, ktorá zohľadňuje rovnosť príležitostí žien a mužov vo vzdelávacích programoch (pre deti, mládež i dospelých) ako napríklad program Socrates (uskutočňovaný od roku 1995).

Projekty, ktoré sa týkajú rovnosti žien a mužov, sa sústredili na školenia lektorov a lektoriek v oblasti rovnosti príležitostí žien a mužov, na programy vzdelávania v oblasti prínosu žien do rozvoja vedy, histórie a pod., ako aj na výmenu informácií o situácii žien a mužov v oblasti vzdelávania. V ostatných rokoch sa kladie väčší dôraz na opatrenia proti rodovo podmienenej diskriminácii.

Uskutočnilo sa aj viacero projektov, ktoré sa týkali vzdelávania detí. Napríklad vo Francúzsku, Taliansku a Španielsku vznikol projekt, cieľom ktorého bolo zmapovať stereotypy o rodových rolách žien a mužov v literatúre pre deti. Na projekte sa zúčastnili učiteľky a učители, rodičia, študenti a študentky, autori a autorky kníh pre deti.

Program Socrates sa skladá z podprogramov, ktoré umožňujú európsku spoluprácu v rôznych oblastiach i na rôznych úrovniach vzdelávania. V prvej fáze programu nebola otázka rovnosti žien a mužov natoľko v popredí. Väčšina projektov, ktoré zohľadňovali rodovú perspektívu, sa týkala dospelých. Patrili sem také aktivity, ako tvorba programov zaoberajúcich sa otázkou rovnosti pohlaví (tvorili ich učители a učiteľky), tvorba programov štúdií, ktoré sa týkali zástoja žien v rozvoji vedy, histórie a iných oblastí, ako aj vytváranie univerzitnej siete výmeny informácií týkajúcich sa situácie žien a mužov vo vzdelávaní.

Zrealizovalo sa aj niekoľko projektov, ktoré sa týkali vzdelávania detí.

Program Socrates II kladie väčší dôraz na problematiku rovnosti pohlaví. V programových zásadách sa kladie dôraz okrem iného na opatrenia proti rodovo podmienenému vylučovaniu žien a mužov z rôznych oblastí. Jednou z úloh programu Socrates II je presadzovanie rovnakých príležitostí pre ženy a mužov na všetkých úrovniach a vo všetkých oblastiach vzdelávania. Ťažkosti s dosahovaním skutočnej

rovnosti pohlaví vo veľkej miere vyplývajú z tradičného, stereotypného rozdelenia rolí v spoločnosti (obmedzenie aktivít žien na súkromnú sféru domácnosti a rodiny a obsadenie verejnej sféry mužmi). Tento fakt sa negatívne odráža na možnostiach žien naplno využiť svoj potenciál.⁸

Podobne aj v programe LEONARDO DA VINCI (ktorý sa venuje odborným školeniam)⁹ a v programe LEADER (ktorý súvisí s rozvojom vidieka)¹⁰ sa zohľadňuje problematika rovnakého zaobchádzania so ženami a mužmi.

Štatistika

Rozpočet programu SOCRATES II na roky 2000–2006 je 1850 miliónov eur (ročne približne 246 miliónov eur). Je to vyše dvadsaťpäťkrát viac než rozpočet programu Gender Equality (50 miliónov na päť rokov, v priemere 10 miliónov ročne) a päťdesiatkrát viac než program DAPHNE (v priemere 5 miliónov ročne).¹¹

Internetová stránka EÚ

http://europa.eu.int/comm/secretariat_general/sgc/info_subv/index_en.htm

Internetový servis programu DAPHNE

http://europa.eu.int/comm/justice_home/project/daphne/en/index.htm

Internetový servis programu STOP

http://europa.eu.int/comm/justice_home/project/stop_en.htm

Internetový servis programu SOCRATES

<http://europa.eu.int/comm/education/socrates.html>

Servis Európskej komisie, ktorý poskytuje informácie o politike gender mainstreaming

http://europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/index_en.htm